

İNSAN HAKLARI BAŞARI TESTİ VE İNSAN HAKLARI GÖRÜŞME FORMU[♦]

HUMAN RIGHTS SUCCESS TEST AND HUMAN RIGHTS INTERVIEW FORM

Sultan ŞAHİN* & Belma TUĞRUL** & Harun TEPE***

Özet

Hak ve adalet kavramının oluşabilmesi, insan haklarının toplumdaki bireylerin muamele görme ilkeleri olduğu kadar muamele etme ilkeleri olarak da algılanabilmesi, akıl ve onur sahibi olan insanın değerinin ortaya konabilmesi için; insan haklarını koruyan uluslararası beyanname ve sözleşmeler, hukuki süreçler ve yaptırımlar, ulusal ve uluslararası insan hakları kurumları konusunda kişilerin bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. İnsan onurunun korunabilmesi ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için toplumdaki bireylerin tek tek kişiler olarak doğuştan sahip oldukları haklar ve talep edebilecekleri haklar konusunda bilinçlenmeleri için insan hakları eğitimi bir gerekliliktir. İnsan hakları eğitimi önemli olduğu kadar bu eğitimin etkililiğinin değerlendirilebilecek ölçme araçlarının olması büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmada, yetişkinlere uygulanabilecek insan hakları eğitimlerinin verimliliğini ölçme amacı ile geliştirilmiş olan 'İnsan Hakları Başarı Testi' ve 'İnsan Hakları Görüşme Formu' ölçme araçlarının geliştirilme süreci ve istatistik çözümlenmeleri açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, İnsan Hakları Başarı Testi, İnsan Hakları Görüşme Formu, ölçek geliştirme

Abstract

The concept of right and justice to occur, human rights in society, as well as the principles of treatment of individuals treated as principles to be detected, the value of owning human intelligence and honor can be substituted; international human rights declarations and conventions, legal processes and sanctions, international and national human rights institutions should be of about bilinçlendirilmeleri. Human dignity can be protected and human rights violations can be avoided as the individuals in society to individual natural rights and can demand rights for human rights awareness training is a requirement. Human rights education is important, so it can be evaluated the effectiveness of education is the means of measuring a big importance. In this study, adults that can be applied to the purpose of gauging the effectiveness of human rights education is developed with ' Human Rights Achievement Test ' and ' Human Rights Interview Form '

Key Words: human rights, human rights achievement test, human rights interview form, scale development

[♦] Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü onayından geçmiş yüksek lisans çalışması olan "İnsan Haklarının Etik Temelleri ve Uluslar arası Düzenlemeler Çerçevesinde Yetişkinlere Yönelik İnsan Hakları Eğitimi Programı Geliştirme" başlıklı tez kapsamında geliştirilmiştir.

* (Bilim Uzmanı); Hacettepe Üniversitesi, sultansahin@gmail.com

** (Prof. Dr.); Hacettepe Üniversitesi, belmatugru@gmail.com

*** (Prof. Dr.); Hacettepe Üniversitesi, harun@hacettepe.edu.tr

GİRİŞ

İnsan onurunun korunabilmesi ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için toplumdaki bireylerin tek tek kişiler olarak doğuştan sahip oldukları haklar ve talep edebilecekleri haklar konusunda bilinçlenmeleri gereklidir. Kuçuradi, kişi eğitimini genel olarak şu şekilde tanımlamaktadır; İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliklerin ve her kişide olan olanakların geliştirilmesidir. Olanakların geliştirilebilmesi etik bir eğitimle sağlanabilir.¹ İnsana saygı, etik bir eğitimin gerçekleşmesinin de tek koşuludur. Çünkü etik bir eğitimin amacı insanın bir olanağı olarak insana saygı duygusunun ortaya çıkarmaktır.²

Toplumlarda tek tek kişilerin haklar konusunda bilinçlenebilmeleri için insan hakları hukuku bilgisi; kişilerin, kendilerinin ve başkalarının haklarını korumaları için ise, yönelik tutum ve davranışlarında ölçütleri doğru olarak belirleyebilmeleri amacı ile insan haklarının etik temellerini bilmeleri gereklidir. Eğitim, kişinin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla değişimler meydana getirme sürecidir.³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne taraf ülkemiz için insan hakları eğitiminin yapılandırılması ve başta kamu çalışanları olmak üzere bütün vatandaşlara bu eğitimin verilmesi hukuki bir zorunluluktur. 1993 yılında Viyana'da toplanan "İnsan Hakları Konferansı" sonunda yayımlanan Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı'nda, insan hakları eğitiminin ve halkın bilgilendirilmesinin, topluluklar arasında uyumlu ve istikrarlı ilişkileri güçlendirmek ve karşılıklı anlayışı, hoşgörüyü ve barışı teşvik etmek için zorunlu olduğu belirtilmiş; bütün ülkelere ve kuruluşlara da, resmi ve özel bütün öğrenim kurumlarının ders programlarında insan haklarına yer vermeleri için çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrıya karşılık olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1994 yılında aldığı kararla, "eğitim, bilgilendirme ve bilgi yayma yoluyla bilgi ve beceriler kazandırmak, tutum ve davranışlar şekillendirerek evrensel insan hakları kültürünü oluşturmak amacıyla 1995- 2004 yılını İnsan Hakları Eğitimi On Yılı ilan etmiştir ve insan hakları eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için bazı çalışmalar başlatılmıştır. Belirlenen beş ana hedeften bazıları ise şunlardır: insan hakları eğitimi ile ilgili ihtiyaçları belirlemek ve stratejiler oluşturmak, uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde insan hakları eğitimi programları oluşturmak, eğitim malzemesini geliştirmek ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni dünya üzerinde yaymaktır.⁴ Sözü geçen kararın uygulanması Türkiye için de uluslar arası uyulması gerekli olan bir ilkesel karardır.

İnsan hakları eğitimi konusunda var olan literatür araştırıldığında fark edilen en önemli eksiklik olarak, insan hakları eğitimlerinin sadece hukuki bilgi temelinde yapılandırılması olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, hak ve adalet kavramının oluşabilmesi, insan haklarının toplumdaki bireylerin muamele görme ilkeleri olduğu kadar muamele etme ilkeleri olarak da algılanabilmesi, akıl ve onur sahibi olan insanın değerinin ortaya konabilmesi gereklidir, insan haklarını koruyan uluslararası beyanname ve sözleşmeler, hukuki süreçler ve yaptırımlar, ulusal ve uluslararası insan hakları kurumları konusunda kişilerin bilinçlendirildiği bir insan hakları eğitimi geliştirilmiştir.

Geliştirilen İnsan Hakları Eğitimi'nin deneysel olarak uygulamalarında eğitimin etkililiğini ölçebilmek için bir ölçek gereklidir. Eğitimle kazandırılmak istenen yeni bilgilerin veya yeni davranışların beklenen düzeyde öğrenilmiş olup olmadığına karar verebilmek için bazı

¹ Kuçuradi, İ. (2007). *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu, 2007, S.260.

² Ürek, O. (2007). Kant'ta İnsana Saygı Duyuma Eğitimi. *Kayı/Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 8, 153-161.

³ Ertürk, Selahattin. Eğitimde Program Geliştirme. Ankara, Yelkentepi Yayınları, 1972, S.9.

⁴ İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi. İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi 2000 Yılı Çalışmaları. Ankara, 2001, S.6.

koşulların yerine getirilmesi gereklidir. Öncelikle bu davranışların geçerliği ve güvenilirliği yeterli derecede yüksek olan ölçme araçlarıyla nesnel bir biçimde ölçülmesi gereklidir. Bu bilgi veya davranışlara öncesinde sahip olup olmadığına, sahip olmayan grup için sonrasında ise gerçekleşmesi beklenen öğrenme düzeyi arasında fark bulunup bulunmadığı ile elde edilen sonucun beklenene uygun olup olmadığı hakkında karara ulaşılabilir.⁵ Çalışmada, nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Bir anlamda yönetsel çeşitlemeye gidilmiştir. Yönetsel çeşitleme tek bir program ya da problemi çalışmak için görüşme, gözlem, anket, ya da doküman gibi çoklu yöntemleri kullanma, biçiminde ele alınmaktadır. Bu yolla nitel ve nicel veriler birbiri ile ilişkilendirilerek bulgular daha sağlıklı bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada nicel veri sağlamak için İnsan Hakları Başarı Testi kullanılmıştır. Herhangi bir eğitim yada öğretim programının etkisini ölçmek amacıyla düzenlenmiş olan testlere “başarı testleri”dir. Bu çalışmada, İnsan Hakları Başarı Testi’nin geliştirilmiş olmasının en önemli bir diğer nedeni ise geçerlik güvenilirlik açısından üstün olmasıdır. Eğitimde ölçmelerde çoktan seçmeli testler geçerlik ve güvenilirlik açısından diğer ölçme araçlarına göre üstünlük sağlar.⁶ Çalışmada nicel araştırma yönteminin yanı sıra nitel veri elde etmek için ise, İnsan Hakları Görüşme Formu hazırlanmıştır. Benzer konulara yönelmek yoluyla insanlardan aynı tür bilgi almak için hazırlanan görüşme formu yöntemi, farklı bireylerden sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeyi sağlar. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formları görüşmeciyi yanlılığı azaltır ve bir araştırmancının başkaları tarafından tekrar edilme olasılığını artırır.⁷

Amaç:

İnsan hakları uzmanları ve eğitimcileri insan hakları bilgisinin insan haklarının korunması için gerekli olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. İnsan haklarının korunabilmesinde insanın değeri veya insan onurunun bilgisi büyük önem taşımaktadır. Gerekli bilgilerin kazandırılması insanlara verilebilecek bir insan hakları eğitimi ile mümkündür. İnsan hakları eğitimi verilme aşamasında bu eğitimin verileceği kişilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin bilinmesi ve eğitim programının buna göre düzenlenmesi önem taşır. Bununla birlikte eğitim sonunda verilen eğitimin etkililiğini değerlendirmek ve kişilerin insan hakları bilgisini ne düzeyde kazanabildiklerini belirleyebilmek sürecin verimliliğini anlamak açısından önemli bir geri bildirimdir.

Ancak yapılan literatür araştırmaları sonucunda insan hakları eğitiminin gerçekleştirilebilmesi için eğitimin etkililiğini ölçebilecek bir araç olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmada insan haklarının etik temellerinin ortaya konabilmesi, insanın değerli bir varlık olduğu bilgisinin kazandırılması, insan hakları uluslar arası düzenlemeler ve ilgili uygulamaların incelenmesi ve yetişkinlerde insan hakları bilgisinin kazanımlarını ölçebilecek düzeyde bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bunun üzerine yetişkin bir grup üzerinde çalışılmaya karar verilmiş ve insan hakları eğitimi verilen gruba eğitimin etkililiğini ölçmek amacı ile geliştirilmiş İnsan Hakları Ölçeği ve İnsan Hakları Görüşme formu uygulanmıştır. Bu çalışmada, insan hakları bilgisinin kişilerdeki düzeyini ölçmek için geliştirilen “İnsan Hakları Ölçeği”nin ve ölçeğin tamamlayıcısı olan “İnsan Hakları Görüşme Formu”nun geliştirilme süreci ve istatistik çözümlenmeleri açıklanmıştır.

⁵ Özçelik, Durmuş Ali. Ölçe ve Değerlendirme. Ankara, Pegem Akademi, 2009, S.13.

⁶ Gelbal, Selahattin. Pmadde Güçlük İndeksi ile Rasch Modelinin b Parametresi ve Bunlara Dayalı Yetenek Ölçüleri Üzerine Bir Karşılaştırma . Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 10 (1994) 85-94.

⁷ Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayınları, 2008, S.123.

Yöntem:

Uzman görüşlerine göre yapılan değerlendirmeler sonucunda oluşturulan İnsan Hakları Başarı Testi 265 Kişiyeye uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından çoktan seçmeli şıklara (A,B,C,D,E) verilen cevaplar bilgisayar ortamına (Excel 2007) aktarılmıştır. Excel’de üst satıra soru sayısı olan 51, ikinci satıra doğru cevaplar yazılmıştır. Üçüncü satıra ise testin seçenek sayısı yazılmıştır. Satır ve sütunlar mümkün olan en dar konuma getirilerek Itean for Windows Version 3.50 programına girilmiştir. Girdi ve çıktı dosyaları oluşturularak, ilgili madde analizi işlemleri uygulanmıştır ve analiz tamamlanmıştır. 51 soruluk ölçme aracının madde analizi işlemleri yapılmıştır ve İnsan Hakları Başarı Testi’nin nihai formu 25 soru olarak belirlenmiştir.İnsan Hakları Görüşme Formu için uzman görüşleri ve literatür taranarak hazırlanmıştır. İnsan Hakları Görüşme Formunun hazırlanma amacı, İnsan Hakları Başarı Testi’nin tamamlayıcı niteliğinde olarak tasarlanmış olmasıdır. Formda sorulan açık uçlu sorular ile, kişilerin bilgisel donanımlarının farklı bir biçimde de ölçülmesi amaçlanmıştır. Nitel ölçme aracı geliştirme sürecindeki geçerlik ve güvenilirlik ilkelerine göre formun son hali düzenlenmiştir. Formun nihai biçimi 9 sorudan oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu:

İnsan Hakları Başarı Testi, Ankara ili Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Başkent Üniversitesi felsefe bölümü 4. Sınıf öğrencileri ile eğitim fakültesi 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 250 kişiye uygulanmıştır. Türkiye’de insan hakları lisans bölümünün bulunmamaktadır. Çalışmada, felsefe bölümünün seçilmesinin amacı, lisans düzeyinde müfredatları dahilinde insan hakları dersleri ve etik dersleri almış kitle olmaları sebebiyle seçilmişlerdir. Bu grup araştırmaya konu olan insan hakları bilgisine sahip grup olarak belirlenmiştir. Eğitim fakültesi öğrencileri ise insan hakları ile ilgili ders almamış olan gruptur. İnsan Hakları Görüşme Formu, inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik özellikleri açısından geçerlik ve güvenilirlik boyutunun test edilebilmesi için Eğitim Bilimleri ve Felsefe bölümü öğrencilerinden seçilen 10’ar kişiye uygulanmıştır.

Ölçme Aracının Geliştirilmesi:

1. İnsan Hakları Başarı Testi:

İnsan Hakları Başarı Testi test geliştirme basamakları dikkate alınarak hazırlanmıştır. İnsan Hakları Başarı Testi geliştirme sürecinde öncelikle, ilgili alan yazın taranarak ve uzman görüşleri alınarak testte yer alması gerekli görülen konular belirlenmiştir. Test insan hakları konusunda anlama, kavrama ve bilgi düzeyinde; kişilerdeki yeterlilikleri ölçebilecek biçimde belirtke tablosu hazırlanarak oluşturulmuştur.

Belirtke tablosu hazırlandıktan sonra tekrar uzman görüşlerine başvurularak hedeflerin nihai formu kazandırılmıştır. Her bir hedef için en az iki tane soru olmak üzere toplamda 51 maddelik bir başarı testi hazırlanmıştır. Hazırlanan ölçek kapsam geçerliliği, görünüş geçerliği ve yetişkinlerin düzeyine uygunluk için; 6 İnsan Hakları Uzmanına, 4 Etik-Felsefe Uzmanına, 4 Program Geliştirme Uzmanına, 3 Ölçme Değerlendirme Uzmanına, ve 1 Eğitim Uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Hazırlanan ölçekte bulunan soruların cevaplanma süreleri ve yönergelerin açıklığını ölçmek için pilot uygulama yapılmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçekler kapsam ve görünüş geçerliliği için uzman görüşüne tekrar sunulmuştur.

2. İnsan Hakları Görüşme Formu:

İnsan Hakları Görüşme Formu, alan yazın taranarak ve uzman görüşleri alınarak ölçekte eksik kalan bilgilerin elde edilmesi, grubun kendi ifadeleri ve görüşlerinin alınması amacı ile

‘standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu’ biçiminde hazırlanmıştır. Görüşme formu Patton (1987)’in belirttiği gibi bir konuda farklı insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amaçlanarak yapılmaktadır. Bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu olarak hazırlanmıştır Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu, belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur, bu sorular aynı sıra ile her görüşülen bireye sorulur.⁸ İnsan Hakları Görüşme Formu, İnsan Hakları Başarı Testi’ne ek olarak katkı sunabilecek konular düşünülerek ve açık uçlu biçimde daha detaylı bilgi alınmasına ihtiyaç duyulan konular belirlenerek oluşturulmuştur. Toplamda 9 sorudan oluşmaktadır, bu form deney grubundaki gönüllü olan on kişiye eğitim öncesi ve sonrası uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Elde edilen nitel ve nicel verilerin değerlendirilmesinde farklı teknikler kullanılmıştır. Nicel verilerin çözümlenmesin aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmış ve ortalamalar arasındaki farkların anlamlılığını test etmek ve deneysel işlemin etkili olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız örneklem t-testi ve tekrarlı ölçümler için t-testi hesaplanmıştır. Bu işlemler için SPSS 15.0 paket programından faydalanılmıştır. Geliştirilen İnsan Hakları Başarı Testi geçerliliğinin ve güvenilirliğinin hesaplanmasında madde güçlük ve ayırt edicilik indeksleri hesaplanmış KR-20 iç tutarlılık/güvenirlik katsayısı bulunmuştur. Maddeleri 1 ve 0 ile puanlanan testlerde testin bütününe ait güvenilirlik katsayısının hesaplanmasında Kuder Richardson-20 formülü/güvenirlik katsayısı kullanılmaktadır. Bu işlemler için ITEMAN for Windows (Version 3.50) Paket programı kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz/içerik analiz yöntemi kullanılmıştır, bu bağlamda elde edilen veriler kategorilere ayrılmış, yüzde ve frekansları belirlenmiş, birbirleriyle ve nicel veriler ilişkilendirilmiştir.

Madde Güçlük İndeksi (Pj) : Denemesi yapılmış olan bir test maddesinin güçlüğü, doğru cevap sayısının tüm cevaplara oranıdır. Bir maddeyi cevaplayıcılardan büyük bir kısmı doğru cevaplamışsa bu madde kolay bir madde olur ve güçlüğü 1,00’a yakın; bir maddeyi cevaplayıcılardan çok az bir kısmı doğru cevaplamışsa bu madde zor bir madde olur ve güçlüğü 0,00’a yakın olur.⁹

Madde ayıricılık gücü indeksi (madde geçerliği) (rjx): Denenmiş bir test maddesinin ayıricılığı onun, yoklanan davranışa sahip olanlar cevaplayıcıları bu davranışa sahip olmayanlardan ayırma gücüdür. Genellikle, ayıricılığı 0,20 ile 0,30 arasında olan maddeler testte kullanılabilir niteliktedir. Ayıricılığı, 0,20 ile 0,30 arasında olan maddeler iyi; ayıricılığı 0,40’tan daha yüksek maddeler ise çok iyi sayılabilir.¹⁰

Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmada İnsan Hakları Başarı Testi geliştirme sürecinde ilgili alan yazın taranarak ve uzman görüşleri alınarak testte yer alması gerekli görülen ilgili konular doğrultusunda bir belirtke tablosu hazırlanmıştır. Belirlenen hedeflerin ilgili konuları aşağıda sıralanmaktadır;

- İnsan haklarının etik temelleri (Aristoteles, Platon, Kant, Nietzsche, Kuçuradi),
- İnsan hakları uluslararası düzenlemeleri,
- Temel haklar (Yaşama hakkı, Düşünce hakkı, Kanaat Özgürlüğü Hakkı, Beslenme Hakkı, Eğitim Hakkı, Sağlık Hakkı, Çalışma Hakkı) ,

⁸ Patton, Michael Quinn. How to Use Qualitative Method in Evaluation. Newbury Parl, Sage Publish, 1987,S.112.

⁹ Özçelik, Durmuş Ali. Test Hazırlama Kılavuzu. Ankara, Pegem Akademi, 2010, S.123.

¹⁰ Özçelik, Durmuş Ali. Test Hazırlama Kılavuzu. Ankara, Pegem Akademi, 2010, S.125.

İNSAN HAKLARI BAŞARI TESTİ VE İNSAN HAKLARI GÖRÜŞME FORMU

- Ekonomik haklar, Sosyal ve Kültürel haklar (dil, cinsiyet, ırk, renk, veya ekonomik ayrımcılığın yapılmaması),
- Uluslararası insan hakları belgeleri, beyannameleri ve bildirgeleri
- Eğitim ve insan hakları eğitiminin amacı,
- İnsan haklarının korunmasının amacı ve yolları,
- İnsan haklarını koruyan kurum ve kuruluşlar

İnsan Hakları Başarı Testi, çoktan seçmeli test olarak hazırlanmıştır. Çoktan seçmeli madde, bir problem durumu sunan bir madde kökü ile madde kökünü izleyen üç ya da daha çok sayıdaki seçimlik cevaplardan oluşur.¹¹ Her bir çoktan seçmeli madde için A,B,C,D,E olmak üzere beş adet madde şıkkı sunulmuştur. Çoktan seçmeli maddeler hazırlanırken çoktan seçmeli madde türleri göz önünde bulundurulmuştur; madde kökü soru tipinde olan madde, madde kökü eksik olan madde, tek bir doğru cevap isteyen madde ve yapay çatışma öyküleri yaratılarak en doğru cevabı isteyen madde biçimleri göz önünde bulundurulmuş olumlu veya olumsuz soru biçimi şeklinde oluşturulmuştur. Çoktan seçmeli sorulardan oluşan testte sunulan durumlarda ya net bir bilgi, yorumlama ya da bir çatışma durumu verilerek hangi hakkın ihlali yada korunması üzerinde durulduğunun tespit edilmesi istenmiştir.

Uzman görüşlerine göre yapılan değerlendirmeler sonucunda oluşturulan 51 Soruluk İnsan Hakları Başarı Testi 265 kişiye uygulanmıştır. Ölçme aracının madde analizi işlemleri yapılmıştır. Her bir kazanım için en az iki soru maddesi oluşturulmuş olan Başarı Testinden, madde güçlük ve madde ayırt edicilik değerlerine göre 25 madde seçilmiştir. Sorular seçilirken çoğunlukla orta güçlük düzeyinde olan ve ayırt edicilik indeksi .30 un üzerinde olan maddeler seçilmiştir.

25 soruluk ölçeğin madde analizi işlemleri sonrasında KR-20 güvenilirlik katsayısı 0.875 olarak hesaplanmıştır. Korelasyonun 1,00'e yakın olması testin güvenilirliğinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.¹²

İnsan Hakları Başarı Testine ait maddelerin genel istatistik değerleri hesaplanan Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur. Alpha değeri güvenilirlik ile ilgilidir. Eğer $0.80 < \alpha < 1.00$ ise test yüksek güvenilirliktedir. Bu sonuçlar geliştirilen İnsan Hakları Başarı Testi ile geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir. Tablo 1'de İnsan Hakları Başarı Testi İstatistik Değerleri gösterilmektedir. Tablo 2'de ise, İnsan Hakları Başarı Testi'nin İteman Madde Analizi sonrasındaki madde güçlük ve madde ayırt edicilik değerleri verilmiştir.

Tablo 1. İnsan Hakları Başarı Testi İstatistik Değerleri

Soru Sayısı	51
Cevaplayıcı Sayısı	265
Ortalama \bar{X}	33.770
Varyans	126.851
Standart Sapma	11.263
Alpha	0.939

¹¹ Tekin, Halil. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara, Yargı Yayınevi, 1991, S.147.

¹² Özçelik, Durmuş Ali. Test Hazırlama Kılavuzu. Ankara, ÖSYM Yayınları,1989,S.114.

Tablo.2. 51 Soru Maddesinden Oluşan İnsan Hakları Başarı Testi Maddelerinin Güçlük ve Ayırt Etme Dereceleri

Madde Numarası	Pj	rjx
1.	0.76	0.37
2.	0.65	0.20
3.	0.72	0.35
4.	0.49	0.36
5.	0.84	0.65
6.	0.89	0.59
7.	0.79	0.60
8.	0.80	0.52
9.	0.66	0.34
10.	0.80	0.56
11.	0.18	0.16
12.	0.82	0.58
13.	0.86	0.66
14.	0.49	0.42
15.	0.71	0.36
16.	0.77	0.51
17.	0.79	0.62
18.	0.52	0.35
19.	0.77	0.49
20.	0.73	0.50
21.	0.83	0.62
22.	0.80	0.66
23.	0.78	0.56
24.	0.67	0.47
25.	0.52	0.47
26.	0.35	0.26
27.	0.73	0.64
28.	0.70	0.51
29.	0.72	0.52
30.	0.68	0.56
31.	0.16	-0.01
32.	0.66	0.57
33.	0.67	0.71
34.	0.74	0.68
35.	0.48	0.50
36.	0.69	0.73
37.	0.67	0.71
38.	0.74	0.75
39.	0.75	0.77
40.	0.58	0.59
41.	0.75	0.74
42.	0.71	0.79
43.	0.71	0.75
44.	0.61	0.78
45.	0.70	0.68
46.	0.69	0.71
47.	0.61	0.73
48.	0.56	0.63
49.	0.49	0.66
50.	0.74	0.52
51.	0.23	0.19

Bu bilgiler ışığında uygulamaya ait madde analizi sonucunda İnsan Hakları Başarı Testi'nin sorusu içinden madde güçlük ve ayırt edicilik değerlerine göre 25 madde seçilmiştir. 25 madde seçiminde her belirlenen konudan birer soru bulunmasına ve soruların yüksek güçlük, orta güçlük ve düşük güçlük değerlerine göre eşit dağılımlı olmasına dikkat edilmiştir. 25 maddelik nihai hali oluşturulmuştur. Geliştirilen başarı testine ait maddelerin güçlük ve ayırt edicilik analizleri sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

İNSAN HAKLARI BAŞARI TESTİ VE İNSAN HAKLARI GÖRÜŞME FORMU

Tablo 2. 25 Soru Maddesinden oluşan İnsan Hakları Başarı Testi Maddelerinin Güçlük ve Ayırt Etme Dereceleri

Madde Numarası	Eski Madde Numarası (Tablo2.'deki)	Pj	rjx
1.	4	0.49	0.36
2.	1	0.76	0.37
3.	5	0.84	0.65
4.	7	0.79	0.60
5.	9	0.66	0.34
6.	10	0.80	0.52
7.	30	0.68	0.56
8.	32	0.66	0.57
9.	33	0.67	0.71
10.	14	0.49	0.42
11.	40	0.58	0.59
12.	34	0.74	0.68
13.	36	0.69	0.73
14.	37	0.67	0.83
15.	18	0.52	0.35
16.	19	0.77	0.49
17.	51	0.23	0.19
18.	20	0.73	0.50
19.	44	0.61	0.78
20.	45	0.70	0.68
21.	46	0.69	0.71
22.	25	0.52	0.47
23.	48	0.56	0.63
24.	28	0.70	0.51
25.	35	0.48	0.34

Uygulama sonrası 51 soruluk İnsan Hakları Başarı Testi'ne yapılan madde analizi ardından seçilen 25 maddenin kazanımlara göre konumlanışı şu şekildedir:

- “Platon’un adalet görüşünü bilir kazanımı kapsamında” 1. Soru,
- “Kişinin bütün eylemlerinin sorumluluğunun kendisinde olduğunu bilir (Aristoteles)” kazanımı kapsamında 2. Soru,
- “Kişinin eyleminin değerini belirleyen şeyin, eylemi belirleyen subjektif ilke olduğunu bilir(Kant) kazanımı” kapsamında 3. Soru;
- “Nietzsche’nin özgür insan görüşünü bilir” kazanımı kapsamında 4. Soru;
- “İnsan haklarının temelinin insanın değerinde olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 5. Soru;
- “İnsana saygı göstermek ile insan haklarına saygı göstermenin bağlantısını kurar” kazanımı kapsamında 6. ve 7. Soru;
- “İnsan haklarının insanın onurunu koruma ve insanın olanaklarını gerçekleştirme imkanı sağladığını bilir” kazanımı kapsamında 8. Soru;
- “Bir insanın haksızlığa uğradığını anlaması için kendi durumunu başkasının durumu ile kıyaslaması gerektiğini bilir” kazanımı kapsamında 9. Soru;

- “Uluslar arası insan hakları belgelerini bilir” kazanımı kapsamında 10. ve 11. Soru;
- “İnsan haklarının korunmasını sağlamada ulusal ve uluslar arası hukuk prosedürünü bilir” kazanımı kapsamında 12. Soru;
- “Eğitimin çocuğun ebeveynlerine, kültürel kimliğe, dil ve değerlerine, ülkesinin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygınlıklarının geliştirilmesini amaçladığını bilir” kazanımı kapsamında 13. Soru;
- “İnsan hakları eğitiminin tek tek durumları ve yasaları değerlendirmek için farkındalık yarattığını bilir” kazanımı kapsamında 14. Soru;
- “İnsan hakları eğitiminin ülkemizde gerekli olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 15.soru;
- “Çocuklara; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ve etnik köken, engellilik, doğuş ve diğer statüler nedeniyle herhangi bir ayırım yaparak davranılmasının çocuk hakları sözleşmesine aykırı olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 16. ve 17.soru;
- “Bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye karşı korunması için yasal düzenlemeler olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 18, 19 ve 20. Soru; “Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğunun ebeveyn kadar devletin üzerinde olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 21. Soru;
- “Çocuğun ekonomik sömürüye ve cinsel suiistimale karşı korunma hakkı olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 22. Soru;
- “Çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkının olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 23. Soru;
- “Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine göre davranmanın ayrımcılık olduğunu bilir” kazanımı kapsamında 24. Soru;
- “Çocuğun eğitim hakkının fırsat eşitliği ilkesi temel alınarak yapılandırılması gerektiğini bilir” kazanımı kapsamında 25. Soru.

SONUÇ:

Çalışmada insan haklarının etik temelleri ve uluslar arası düzenlemeler çerçevesinde verilebilecek bir yetişkin eğitiminin etkililiğini ölçmek amacı ile ölçüm aracı geliştirmek ve bu ölçüm aracının madde analizlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bir eğitim programının etkililiğini ölçebilmek, belirlenen hedeflere ulaşmada programın başarılı olduğunu belirleyebilmek açısından çok önemlidir.

Geliştirilen İnsan Hakları Başarı Testi ve İnsan Hakları Görüşme Formu yetişkinlere verilecek insan hakları eğitimleri açısından kullanılması uygun ölçme araçlarıdır. İnsan Hakları Başarı Testi ve İnsan Hakları Görüşme Formu eğitim öncesinde ön test olarak kişilerin hazır bulunuşluklarını ölçebilir. Eğitim sonunda ise, son test olarak kullanılarak bir insan hakları eğitiminin verimliliğini ölçme amaçlı kullanılabilir. İnsan Hakları Başarı Testi literatürde daha öncesinde, rastlanmamış bir ölçme aracı olması sebebi ile önem taşımaktadır.

Literatür taranarak ve uzman görüşleri alınarak belirlenen konular doğrultusunda hedeflerin oluşturulduğu bir belirtke tablosu oluşturulmuştur. Belirlenen hedefler doğrultusunda İnsan Hakları Başarı Testi için toplamda 51 adet madde kökleri ve her bir madde kökü için 5 seçenekli cevaplar hazırlanmıştır. İnsan Hakları Görüşme Formu için toplamda 9 soru oluşturulmuştur. Ön uygulama Geliştirilen başarı testi toplamda 265 kişiye uygulanmıştır. Katılımcılardan, maddelerin çalışırılığı ve maddelerin açıklığı ile ilgili geri dönüş alınmıştır.

İNSAN HAKLARI BAŞARI TESTİ VE İNSAN HAKLARI GÖRÜŞME FORMU

Geliştirilen form ise toplamda 20 kişiye uygulanarak yapılandırılmış soruların çalışırılığı ve açıklığı ile ilgili geri dönüş alınmıştır. Uzmanlar ile tekrar değerlendirme yapılarak teste ve forma nihai hali verilmiştir.

Test geliştirme sürecinde uygun hedefleri belirlemek kadar bir diğer önemli unsur madde köklerinin ve seçeneklerinin konuya uygunluğu ve istatistiksel analizde geçerli ve güvenilir olmasıdır. Ortaya konan bulgular İnsan Hakları Başarı Testi'nin yüksek derecede geçerli ve güvenilir olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. İnsan Hakları Başarı Testi ve İnsan Hakları Görüşme Formunun, insan hakları eğitimi verilen gruplarda ön test ve son test uygulamalarında kullanılabilecek olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA:

Büyüköztürk, Şener. Faktör Analizi, Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 32: 470-484,2002.

Ertürk, Selahattin. (1972). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelkenetepe Yayınları.

Gelbal, Selahattin. Pmadde Güçlük İndeksi ile Rasch Modelinin b Parametresi ve Bunlara Dayalı Yetenek Ölçüleri Üzerine Bir Karşılaştırma . Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 10 (1994) 85-94.

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi. (2001).İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi 2000 Yılı Çalışmaları. Ankara.

Kuçuradi, İoanna. (2007). İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları. Ankara:Türkiye Felsefe Kurumu.

Özçelik, Durmuş Ali. (2010). Test Hazırlama Kılavuzu. Ankara: Pegem Akademi.

Özçelik, Durmuş Ali.(2009). Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi.

Patton, Michael Quinn.(1987) How to Use Qualitative Method in Evaluation. Newbury Parl: Sage Publish.

Tekin, Halil.(1991). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Yargı Yayınevi.

Ürek, O. Kant'ta İnsana Saygı Duyma Eğitimi. *Kaygı/Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 8, 153-161,2007.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan.(2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.